

שבט התשפ"א
ינואר 2021

קול ישראל וקול ירושלים, 1948

עם הקמת המדינה הופעלו שידורי רדיו לציבור מתל אביב, כי המשדרים והאולפנים של קול ירושלים המנדטורי היו בשליטה ערבית וירושלים, שהייתה מרכז השידור בימי המנדט, הייתה במצור, מנותקת וללא חשמל. הדבר הביא להפעלת שתי מערכות שידור מקבילות: 'שידור ארצי' של קול ישראל¹ מתל אביב ו'שידור מקומי' של קול ירושלים מירושלים.

קול ישראל שידר מאולפן מאולתר בקריה בתל-אביב, במשדר מבנה עצמית, בהספק של 2.5 קילו-וואט, שנבנה בידי צוות של עובדי המחלקה בראשות המהנדס הלל לנגהולץ והותקן בצריף (לאחר מכן הוא הועבר לבונקר תת-קרקעי), בתל-חיים (היום – יד אליהו, קרן הרחובות משה דיין ויצחק שדה. כינוי האתר היה 'הגבעה'). השידור היה בגלים קצרים.

קול ירושלים שידר מאולפן מאולתר בבית החלוצות בירושלים (ברחוב אבן גבירול 14, רחביה), במשדר מבנה עצמית בהספק של 200 וואט, שמוקם במחנה שנלך בירושלים. השידור היה בגלים בינוניים.

לוטים מספר מסמכים מתוך תיק ארכיון המדינה שנחשף לאחרונה (סיגנטורה ISA-moc-HR-000s25d, מזהה פיזי ג-499/7), השופכים אור על ההיבטים ההנדסיים של פעילות זו:

א. הודעה לעיתונות בחתימת צבי פריהר, מנהל מחלקת הדואר, הטלגרף, הטלפון והרדיו במשרד התחבורה, מיום 11 באוקטובר 1948.

ב. מכתב לד"ר מנחם סוליאלי (סולובייצ'יק), מנהלו השני של שירות השידור,² בחתימתו של יוסף וינמן, אז המהנדס האחראי על הקמת אולפני קול ישראל בתל אביב, מיום 19 באוגוסט 1948 ('יד אב, תש"ח). המכתב מתאר את מצב כוח האדם הטכני, דן בסוגיות הפרעות לקליטת השידורים, דן בסוגית 'תאום התוכניות' בין קול ישראל וקול ירושלים ומבקש 'חופש פעולה' למהנדס האולפנים.

ג. רשימת כוח האדם העוסק בשידורים (משדרים ואולפנים) במחלקת ההנדסה של מחלקת הדואר, הטלגרף והטלפון.

ד. מכתב תלונה על אי סדר באולפנים בחתימת המהנדס יוסף וינמן, מיום 8 בדצמבר 1948.

יש לזכור כי בשנת 1950, עם ההפעלה מחדש של אולפני הרדיו ברחוב מליסנדה בירושלים (אחרי שנהרסו ונשדדו בקרבות מלחמת העצמאות), חזר מרכז הפעילות של שידורי ישראל לירושלים. במרץ 1950 שודר ברדיו לראשונה "שידורי ישראל – קול ישראל מירושלים".

אל"ם (בדימוס) דניאל רוזן

¹ קול ישראל נטל את שמו משידורי המחותרת של 'ההגנה' ושל תנועת המרי.

² אז מחלקה במינהל העיתונות, השידור והקולנוע במשרד הפנים. המנהל הראשון, צבי לוריא, התפטר לאחר כחודש בתפקיד.

הערת

אנו הקימונו את המשדר הקיים של שרות הרדיו "קול ישראל" כחנאים קשים עד למאד.

א. לא היתה כל אפשרות להזמין חמרים וציוד כח"ל

ב. היה עלינו לסיים את העבודה כלה בתאריך קבוע, במשך תקופה

קצרה. (בגלל ההתפתחות הפוליטית של העניינים בארצנו).

המשדר הוא קטן ועובד על גלים קצרים - שתי סכות שאינן מאפשרות

קליטה טובה בכל חלקי ארצנו; ידוע לכל כי גלים קצרים מיועדים

לקליטה במרחקים גדולים, הננו מקבלים מכחכים מארצות שונות, מכחכים

המעידים כי תכניותינו נקלטות שם.

כדי לאפשר קליטה טובה ברחבי ארצנו, דרוש לנו משדר על גלים

בינוניים; נעשות עתה כל ההכנות הדרושות להקמתו והוא יתחיל

לפעול ברגע שהחנאים יאפשרו זאת.

גם משדר גדול על גלים קצרים יוקם. תכניותיו של זה תקלטנה ע"י

מקלטים פשוטים, ככל רחבי העולם והוא ישמיע את "קול ישראל" בשפות

רכות.

הולכים ונעשים הסדורים הדרושים בכמה כיוונים על מנת להבטיח את

שמיעת "קול ישראל" על גבי הגל של "קול ירושלים" וכן את שמיעת

"קול ירושלים" באמצעות המשדרים של "קול ישראל".

כשתושג מטרה זו יהוו שתי התחנות על כל כליהן רשת אחת עם תכניות

אחידות ומותאמות ככל חלקיהן.

אל לנו לשכוח מה רב הקושי בהכנת התכניות, בגלל חוסר אולפנים

מתאימים וציוד מספיק. נעשות עתה כל ההכנות להקמת בית שדר

גדול אשר יאפשר שדר תכניות המתאימות לתקופה בה אנו חיים.

על אף החסרונות של מנגנון שרות הרדיו עלינו לציין (ועל הקהל

הרחב להביננו) כי עצם קיום השדרים מתל-אביב ומירושלים כחנאים

הקשים מנשוא, הוא מאמץ הראוי להוקרה.

1-2

לכבוד
ד"ר מ. סולוביטשיק,
מנהל שרותי-הרדיו
ה ק ר י ה.

- הנדון: א. רשימת כל הפקידים, פה וכירושלים, המושאלים לנו מטעם הדאר.
- ב. תאור תמציתי של גורמי ההפרעות והצעות לתקון המצב.
- ג. חות דעת על האפשרויות להכטיח את קליטת "קול-ירושלים" בחל-אביב ו"קול-ישראל" בירושלים.
- ד. עצמאות מסוימת למנגנון ההנדסי המשרת את הרדיו. כל הנ"ל חשובה למכתבך מיום 9.8.48

א. נ.

א. (1) העובדים כירושלים:

הנני מוסר תחילה את שמותיהם של אנשי ירושלים הואיל והיא המקור לרוב עובדי מחלקות ההנדסה של שרותי-הרדיו - בירושלים ובחל-אביב. מנגנון ההנדסה הקיים, על דרוגו ומכנהו, הועבר כמעט בשלמותו, מידי ממשלת המנדט.

מנהל האולפנים של ה - פ. ב. ס. היה מר פוביצר, יהודי משומד שעזב את הארץ. סגנו היה מר רובין, הוא נשאר בירושלים ובזמן המצור הציל, לפי דעת כל עובדי "קול-ירושלים", את שרוה-הרדיו שם. מר רובין הוא שארגן את בניית המשדרים הקיימים עתה בירושלים. מר רובין הוא כיום מנהל האלפן של "קול-ירושלים". יתר העובדים הם: מר הר-אש, מר רכהון, מר רוגוז'ינסקי, מר קרלינסקי, מר כגן, מר מולצ'נובסקי, מר ברוזובסקי ומר רבינוביץ. דרגותיהם בעבודה טרם נקבעו - ההחלטה תנתן ע"י המנהל הכללי של הדאר.

מר אופנר, אשר גם הוא נשאר בירושלים, היה כימי המנדט ממונה על משדרי רמאללה. לו היתה הדרגה הגבוהה ביותר בין כל מהנדסי ה - פ. ב. ס. כיום ממונה הנ"ל על האולפן והמשדר בירושלים.

מר שורץ, אחד מהמהנדסי רמאללה, הוא המפקח על העבודה במשדר של "קול-ירושלים". אתו עובדים האדונים למברגר ומנוולכלה.

(2) העובדים בחל-אביב:

באולפן עובדים: שלושה מהנדסים - מר וילקר, מר וינמן ומר סגל.

מר וילקר היה בירושלים סגנו של מר רובין; זאת היתה הדרגה השלישית בין מהנדסי האולפן שם. אחרי גמר המצור שם, הועבר תל-אביבה ועומד לקבל מנוי לתפקיד מנהל אולפן "קול-ישראל". מר וינמן, היה מנהל האולפנים של P.W.B. - ו-M.E.A.B.S. (תחנות שדור של הצבא הכריטי), בדרגה מקבילה לזו של מר פוביצר באולפני ה - פ. ב. ס. במרץ ש. ז. הועבר מר וינמן, ע"י חמ"ד, תל-אביבה לשם בניית אולפן "קול-ישראל". למר סגל היתה בירושלים הדרגה הרביעית בין מהנדסי האולפן.

הוא עבר לת"א לפי דרישתו. יתר העובדים הם: מר סנוביצקי, מר איש-הורוביץ, מר אנגלברג, מר ליפשיץ, מר חרץ, מר הלבוזיט, מר לייטנר, מר פריידמן ומרת שפנוב. ומלכוד הנ"ל עובדים גם שני נערים: כחבר וכרנשטיין. גם דרגותיהם של הנ"ל טרם נקבעו. רק הגב' שפנוב קבלה מינוף רשמי לתפקיד מזכירת המחלקה. העובדים הנ"ל הם בחלקם מעובדי ה - פ. ב. ס. בירושלים והיתר אנשים שנחקבלו לעבודה ע"י מר וינמן.

מנהל המשדר של "קול ישראל" הוא מר לנגהולץ הוא היה אחד מהנדסי רמאללה שעבדו תחת פקוחו של מר אופנר, והועבר הנה מטעם חמ"ד לשם בניית המשדר של "קול ישראל". יתר העובדים כמשרד הם:

רביץ	דיכטר	איצקוביץ
אדלסבורג	לוינשטיין	הינדן
סוטלס	ניסים	צורבאום

חלק מהעובדים באו מרמאללה והיתר חדשים. תפקידם הנוסף הוא השגחה על משדר ר.ס.א. המעביר מברקים לארצות הברית.

האדם המאחד את עבודתם של מהנדסי האולפן עם המשדר הוא מר סמילר - מהנדס האלחוט. עליו ממונה מר כרמן - מנהל שרותי הדואר (או"ת), אשר טפול בענייני "קול ישראל" הוא רק חלק מתפקידו.

ב. גורמי ההפרעות והצעות לתקון:

1) השנים 4 סוגים שונים של הפרעות:

אין לנו שליטה על ההפרעות מסוג זה. הדרך היחידה להתגבר עליהן היא הגברת כח התחנה המשדרת; עד כדי כך שחתן, בכל רחבי ארצנו אנרגיה; העולה פי כמה, על זו של ההפרעות האטמוספיריות. בדרך זו הלכו כל יתר העמים, כדי שהקליטה תהיה בלי הפרעות (Lokalempfang). לשם השגת המטרה הנ"ל בונים משדר גדול או מספר משדרים קטנים במקומות בהם האוכלוסיה צפופה - הפתרון הנכון נקבע לפי המבנה הגיאוגרפי של כל ארץ וארץ.

משדר רמאללה הוכיח לנו כי ע"י גלים בינוניים אפשר לכסות את כל הארץ באפן משביע רצון.

מוכרח אנכי לציין, כי מפליא הדבר שעד כה לא נעשה שום מאמץ כדי לקבל תמונה ברורה על קליטת המשדר הקיים בחלקי הארץ השונים במשך כל שעות היום; דבר זה נעשה תמיד ברגע שמתחילים כשדור - לדעתי אין כל הצדקה להזנחה זו ומוכרחים לתקנה. קימות שתי דרכים:

(1) לשלוח מהנדס שלנו, לסיוור בארץ (עם מקלט בינוני).

(2) לבקש מראש שרות הקשר הארצי של צבא-ההגנה-לישראל, שיגיש עזרתו בענין זה. לשרות הקשר ישנן חחנות קליטה במאות מקומות בארץ ועתה, בחקופה ההפוגה, נוכל לקבל תשובות מקיפות בענין זה.

המצב הקיים - בו אין בידי מנהל שרותי-הרדיו מפה ברורה המתארת את תנאי הקליטה במקומות השונים בארץ - יכול לגרום לאי נעימויות רבות ולהכיא לחסר אמון בעבודתנו. אנו מוציאים כסף צבורי ואין אנו יודעים האם מגיעה הסחורה לידי הלקוחות.

2) הפרעות מלאכותיות:

ההפרעות מסוג זה נוצרות ע"י מכונות חשמל שונות העובדות בקרבת המקלט (רופא-שנים, מכונות תפירה וכו' וכו') משדר חזק יפתור בעיה זו מסכות שהסברתי בסעיף א'. בארצות רבות קיים חוק (Entstoerung) המחייב את כל בעלי המכונות המפריעות לצידן במכשיר הכולע את ההפרעות והנני תקוה כי גם בארצנו יהיה קיים חוק כזה. הואיל וההפרעות הללו קימות רק כשטח מצומצם אין הן רציניות למדי.

(3) הפרעות של תחנות אלחוט של הצבא, המשטרה, חיל האויר, חיל הים ושל חובבי רדיו שונים העובדים על הגל של "קול ישראל או בקרבתו.

המלחמה גוררת תמיד אי סדר בגלי האתר - האנגלים החזיקו בזמן המלחמה, מנגנון גדול שטפל בהסדר חלוקת הגלים לכל חלקי הצבא. המנגנון הנ"ל השגיה, כמו כן, שכל הצודים ישמרו על הסדר שנקבע מראש. אצלנו אין הסדר כזה ומסבה זו סובלים אנו מההפרעות הנ"ל על הגל של "קול ישראל".

הפתרון לשפור המצב הוא:

- 1) למצוא אלחוטאי היודע אתות עברי ואנגלי, אשר ישב במשך כשבועיים ליד מקלט וירשום את כל התחנות המופיעות על הגל שלנו. רשימה זו תאפשר לנו לפנות אל כל אחד ואחד מהמפריעים ולדרוש שיפסיק לשדר על הגל של "קול-ישראל".
  - 2) לפנות מיד לכל מחלקות הצבא אשר להן קשר אלחוטי, ולדרוש כתוקף שלא ישדרו על הגל של "קול-ישראל" ואף לא בקרבתו.
  - 3) על משרד הבטחון לשלוח תזכיר, לכל משרדי החכורת האלוט, אשר תוכנו כנ"ל.
- את כל הנ"ל יש לעשות מ י ד.

4) הפרעות האויב:

ההפרעות הללו מכוונות רק נגד השדרים בערבית ובאנגלית. הדרך היא להפריע גם לאויב. חוסר משדרים אינו מרשה לנו לעשות זאת. באם תוגשם הצעתי (מסעיף א') ותקבע תמונה ברורה של כשר הקליטה בכל רחבי ארצנו כמשך כל שעות היום, נדע היכן חזקות ביותר הפרעות האויב ונוכל למצוא את מקומם של המשדרים המפריעים. מבלי לדעת זאת לא נוכל לשפר את המצב.

1) קול-ישראל - "קול-ירושלים"

תאום התכניות.

המטרה היא לשדר כמשדר של "קול-ישראל" חלק מתכניות "קול-ירושלים" כגמן שהן משודרות משם, ולהפך. כתנאי שלום אפשרי הוא הדבר ואפילו קל, הואיל ואפשר להשתמש לשם מטרה זו בחוטי טלפון. אולם כיום, אסור לנו לסמוך על קשר טלפוני, אם גם יתוקנו הקוים, כי על קוים המוליכים חומר לשדור להיות טובים עד מאד, דבר שהוא קשה מאד גם כימי שלושכין ת"א לירושלים. התפתחות הטכניקה במשך עשר השנים האחרונות מאפשרת לנו לפתור את הבעיה באופן יעיל. ישנם משדרים העובדים על גל קצור 3-5 מטרים - הכנויים באופן מיוחד לשם קשר בין אולפן למשדר. הגל הקצר מאפשר לכונו, כמו גל של אור, רק לכוון אחד - במקרה זה בין תל-אביב לירושלים. גל קצר זה הוא, כמו-כן, כמעט בלתי רגיש להפרעות אטמוספריות, אשר אותן אפשר לבטל ע"י המצאה חדשה הנקראת אם נחקין משדר כזה בח"א ומקלט השייך לו בירושלים נוכל בקלות רבה להעביר כאן תכניות מירושלים ושם תכניות מ"קול ישראל" בשעה שהן משודרות.

מובן מאליו כי הקמת ה-LINK הזה (כך נקרא סדור זה בלעז) תביא תועלת מרובה גם כימי שלום הואיל ותמיד נרצה להעביר תכניות מ"קול ירושלים" על גבי משדרי "קול ישראל" לכל קצוי הארץ והפוזות הגולה.

סדור זה של משדרים ומקלטים לשני הכוונים יעלה בסך של 10.000 - 8000 לא"י - והזמן הדרוש לשם הקמתם הוא כ-4 חדשים - כאם תעשה העבודה בדחיפות.

מאחר שהייתי בירושלים לפני ימים מספר, הנני מרשה לעצמי לומר מלים מספר על אודות המשדר הקיים עתה בירושלים: משדר זה נבנה ע"י מר רובין בימי המצור, וכנצתו היא מאמץ הראוי להערכה. אולם מנקודת-מבט טכנית כחו וטיבו הנם למטה מהמינימום הדרוש למשדר המשרת צבור רחב. אין כל ספק כי ירושלים זקוקה למשדר חדש בחזק של 1-2 קילו-וט וזהו תנאי מקדם לכל תכניות ההחיה והפתוח של "קול ירושלים".

2) עצמאות מסוימת למנגנון ההנדסה של האולפנים

מקור הבעיה הוא בעובדה שקשה לקיים שרוב יחיד, בכנין אחד, הפועל לשם השגת אותה המטרה, תחת רשויות שונות, וכתנאי עבודה שונים. הצעתי צועדת לקראת צמצום המגע בין מהנדסי האולפן לבין מנגנון הדאר, כל עוד אין הדבר פוגע באפן ישיר ברשותו של המנהל הכללי של הדאר, ומקל את עבודתו.

מר ברמן המטפל בשם מר פרידברג בעניני האולפנים, מוכן שאנו נחליט ברוב עינינו על דעת עצמנו. יש צורך לדון עמו על דבר זה באופן רשמי, ולקבע מהם הגבולות של פעולתנו העצמאית. לפי דעתי ונסיוני אין המנגנון של הדאר מיחס חשיבות מספקת להתפתחות האולפנים. וגם מצד הממשלה חסרה ההכנה הדרושה, עליהם לזכור כי שרות הרדיו הוא בית החרושת לנשק הפסיכולוגי שלנו, נשק החשוב לחזית ולעורף כאחד.

על מנהל שרותי - הרדיו לתת תמיכתו המלאה למנהל האולפנים בכל דרישותיו לשם שיפורים וסדורים טכניים ואז יקבל המנגנון הטכני של האולפן, בתוקף חיוניותו הרבה, עצמאות ועמדה פחות תלויה במנגנון הדאר, אשר תופסת מחלקת ההנדסה של השידור חלק זר.

אנו נרבה לדרוש שפורים טכניים ודרישותינו תהיינה תקיפות, כי גם המינימום המוצדק, בתנאי המלחמה הקשים, טרם הושג.

בכבוד רב

||
||

יוסף וינמץ

MADE IN FINLAND
EPA STRONG

מדינת ישראל

מחלקת הודאר הסלגורף והטלפון - מחלקת ההנדסה.

רשימת העבודים במחלקת האלחוט

השם	דרגה	תאריך הלידה	מקום העבודה.
שלמה סמילר	"ל"	12.3.1896	חנת השדור (קול ישראל).
הלל לנגהולץ	1	13.3.1903	" " " "
גרישה גלדשטיין	1	11.5.1910	" " " "
משה בלטר	2	16.8.1906	" " " "
דוד איצקוביץ	2	16.1.1913	" " " "
דודולף צווסלס	2	20.1.1907	" " " "
יעקב הינדן	2	7.1.1917	" " " "
פאול ורבנר	2	22.5.1904	" " " "
רופולס אילטיס	3	20.8.1916	" " " "
אוסו ווילקר	1	29.8.1906	אולפני (קול ישראל)
משה סגל	2	10.8.1908	" " " "
ישראל איש-הודביץ	3	20.10.1911	" " " "
שמעון הלבז'ד	3	2.5.1917	" " " "
אלפרד סנוביצקי	3	7.10.1923	" " " "
ישראל רבנאויס	זמני חדשי	4.2.1910	חנת השדור (קול ישראל).
גדליה דיכטר	"	16.8.1916	" " " "
וולטר לוונשטיין	"	6.6.1925	" " " "
משה ניסיס	"	12.11.1924	" " " "
אלקס רביטש	"	10.11.1925	" " " "
יצחק אטלסבורג	"	11.11.1924	" " " "
יוסף וינמן	"	24.11.1908	אולפני (קול ישראל).
הינץ אנגלברג	"	12.10.1922	" " " "
אהרן חרץ	זמני יומי	8.1.1923	" " " "
היינץ ליפשיץ	זמני חדשי	24.4.1919	" " " "
איחן פרידמן	"	24.9.1926	" " " "
אורה שפנוק	"	6.12.1926	" " " "
שרגא לייטנר	"	20.6.27	" " " "
נחמן כהרב	"	6.1.1933	" " " "
דלף הלינגר	"	17.1.23	" " " "
זאב ברנשטיין	"	20.12.1932	" " " "
קסין זמניאן	די-ע-2	1.6.1911	גניץ מטורי (קול ישראל)

מדינת ישראל

אל: מנהל שירותי-השידור

סמט: יוסף וינמן

תאריך: 8.12.1948 תש"ט

מס. 271/א

אמס, חזרתי לאולפן אחרי הקלטה.
השעה הייתה 23.30. כל החזרים היו מוארים
כל הדלתות פתוחות ואיש לא נפצא בכל הבנין.
(רק החזרים השייכים למחלקת ההנדסה היו
נעולים ובלתי מוארים).

לדעתי חטא הוא לבזבז בצורה כזאת
את כספי המדינה.

הצעתי היא שיבחרו אחראיים מבין
העובדים במסגרת האחרונה והם ידאגו לכבוי
האורות ולסגירת הדלתות.

בבתי שידור יש בדרך כלל אדם מיוחד
הדואג להסדרת עניינים כאלה.

יוסף וינמן
מנהל שירותי השידור